

Capitolul al patrulea

Concluziile cercetării

Toate studiile efectuate în România pe subiectul digitalizării sistemului educațional sau pe proiectele derulate în această direcție sondează exclusiv percepțiile cadrelor didactice sau, uneori, ale elevilor. Spre deosebire de acestea, analiza noastră a încercat să surprindă, pe lângă percepțiile stakeholderilor mediului academic – profesori, elevi, aparținători, reprezentanți ai societății civile cât și ai inspectoratelor și autorităților locale –, realitățile obiective cu care se confruntă școlile, profesorii și elevii. Din acest motiv am avut nevoie de un mix de metode care să ne ajute să vedem dincolo de pozițiile declarative ale actorilor din educația românească. Uneori, această vedere ne-a fost blocată de piedici de neînțeles, dar explicabile din perspectiva contextului socio-politic prin care trece România. În cele ce urmează vom prezenta pas cu pas concluziile analizei noastre.

§4.01. Infrastructura

La momentul la care am inițiat analiza, ne-am pus problema infrastructurii TIC de care dispun școlile, a tehnologiilor cu care acestea au fost sau s-au dotat în ultimii ani. Din nefericire, existența informațiilor publice privind dotarea școlilor a fost și prima dificultate cu care ne-am confruntat. În primul rând, nu am putut identifica nici o cercetare sistematică, efectuată de MEN, IȘE sau de vreun ONG, care să trateze despre investițiile făcute în ultimii ani în echipamente, rețele și resurse educaționale, care să evalueze impactul acelei investiții sau măcar să ofere niște informații statistice. *Raportul privind starea învățământului preuniversitar din România, 2017-2018*¹ publicat de de MEN nu conține nici o frază despre infrastructura TIC și resursele de care dispun școlile, ci doar cu privire la ce se dorește. Singurele informații pot fi obținute din raportul *Sistemul educațional în România. Date sintetice* publicat de Institutul Național de Statistică în 2018, dar care și acelea sunt redată într-un mod care face imposibilă compararea datelor (a se vedea tabelul de mai jos).

Tabel 4.01. Date sintetice cu privire la dotarea instituțiilor de învățământ public cu calculatoare și conectarea acestora la Internet raportat la anul școlar 2016-2017

Unități de învățământ	Nr. total unități de învățământ	Distribuție săli de clasă în sistemul public	Rural/Urban	Număr calculatoare	Conectivitate
Grădinițe	<i>Neprecizat</i>	94,1% din totalul sălilor de clasă din grădinițe au aparținut unităților din sectorul public	Din cele 94,1% de săli, 50,9% s-au regăsit în unități din mediul urban	<i>Neprecizat</i>	71,1% din totalul calculatoarelor existente în grădinițe (publice?) au fost conectate la Internet
Unități de învățământ primar și gimnazial	<i>Neprecizat</i>	71,5 mii săli de clasă și cabinete școlare, 8,2 mii laboratoare, 0,5 mii ateliere școlare	<i>Neprecizat</i>	136,4 mii calculatoare	76,9% (104,9 mii) de calculatoare din total erau conectate la Internet 71,8% calculatoare din unitățile din mediul rural erau conectate la Internet
Unități de învățământ liceal	1534 unități	38,1 săli de clasă și cabinete școlare, 8,1 mii laboratoare, 3,7 mii ateliere școlare	<i>Neprecizat</i>	117,3 mii calculatoare	94,4% au fost conectate la Internet și 89,6% au fost utilizate efectiv în procesul de învățământ Calculatoare din mediul rural conectate la Internet – <i>Neprecizat</i>

¹ Ministerul Educației Naționale (2019), Raportul privind starea învățământului preuniversitar din România, 2017-2018. Url: https://www.edu.ro/sites/default/files/Raport%20privind%20starea%20C3%A2n%20C4%83%C8%9B%C4%83m%C3%A2n%20preuniversitar%20din%20Rom%C3%A2nia_2017-2018_0.pdf; ultima accesare: 2019-03.01.

În al doilea rând, Ministerul Educației este incapabil să ofere date cu privire la dotarea cu echipamente a școlilor chiar dacă acestea din urmă introduc informații în SIIIR. Problema principală este dată de faptul că sistemul informatic nu permite o detaliere suficient de mare a situației acestei infrastructuri. De exemplu, dacă în sistem se poate face diferența între echipamente funcționale și echipamente casate, nu același lucru se poate spune cu privire la gradul de uzură morală și fizică, a serviciilor de mentenanță care merită acele echipamente sau a licențelor active (pentru sisteme de operare, programe și aplicații educaționale, anti-virus etc.). Cum de altfel sistemul SIIIR nu strânge nici o informație cu privire la numărul de ore de folosire zilnică efectivă a echipamentelor raportate.

În al treilea rând, în școli există și echipamente care nu sunt raportate fiindcă sunt achiziționate din fondurile proprii ale profesorilor sau din fondurile oferite de părinți sau asociațiile de părinți.

În al patrulea rând, nu există nici o modalitate de raportare a consumabilelor pe care le folosesc profesorii pentru activitățile didactice și care, de cele mai multe ori, nu sunt achiziționate din bugetul școlii. Prin urmare, deși se achiziționează echipamente, nimeni nu-și pune problema bugetării consumabilelor. Școlile își alocă fonduri aproape exclusiv pentru consumabilele care ajung să fie folosite în activități administrative.

Privind din alt unghi, observăm că, în ultimii 28 de ani, s-a dezvoltat o practică instituțională la nivelul Ministerului Educației Naționale, dar și la nivelul Guvernului României, care constă în adoptarea unor decizii de politică publică, de investiții și dezvoltare în absența unor studii de impact și a unor analize serioase. De exemplu, în anul 2009, Ministerul Dezvoltării și Turismului (MDTR) continua un mai vechi program de investiții contractând prin intermediul Companiei Naționale de Investiții un amplu proiect de construire de săli de sport pentru școli în absența unei minime cercetări care să stabilească în ce măsură un astfel de efort financiar reprezintă o prioritate. O prioritate în raport cu (a) absența dotărilor adecvate a sălilor de curs (de genul, bănci ergonomice și funcționale sau încălzire centralizată a școlilor), (b) absența cabinetelor medicale și personalului medical din școli, (c) precaritatea toaletelor sau (d) starea deplorabilă în care se aflau multe clădiri școlare la vremea respectivă. Ministerul Educației s-a rezumat la a beneficia de pe urma unui astfel de program național, fără a încerca să obțină o prioritizare a investițiilor pe baza unei analize a situației reale din teren. Ulterior, un raport de audit intern al MDTR realizat după schimbarea ministrului de resort a relevat faptul că investițiile respective au fost în ansamblul lor un fiasco, construindu-se săli de sport chiar și în comune cu mai puțin de 1000 de locuitori.

În mod asemănător s-a întâmplat de fiecare dată când s-a pus problema dotării școlilor cu echipamente. O primă ilustrare a acestei situații o găsim în amplul raport publicat în 2018 de Curtea de Conturi a României asupra modului în care a fost finanțat învățământul preuniversitar în perioada 2014-2016.² În acel document se atrage atenția asupra investiției în manualele școlare „digitale” (a se vedea <http://manuale.edu.ro/>), care a fost și ea lipsită de o analiză serioasă a nevoii și impactului unei astfel de măsuri.³

O altă ilustrare ne-a fost oferită de actualul ministru al Educației, care a anunțat la începutul lui februarie 2019 că ministerul pe care îl conduce a depus la Comisia Europeană „fișe de proiect” în valoare de 400 de milioane de Euro prin care se urmărește dotarea tuturor claselor din învățământul preuniversitar de stat cu table inteligente și achiziționarea de tablete pentru toți elevii din ciclurile gimnazial și liceal.⁴ În fapt, ar fi vorba de finanțarea aferentă a unui nou proiect denumit „România modernă, România digitală”, dintre care 80% din fonduri vor veni de la Uniunea Europeană. Conform

² Curtea de Conturi a României (2018), *Raportul de audit al performanței privind finanțarea învățământului preuniversitar, în perioada 2014-2016*. Url: http://www.curteadeconturi.ro/Publicatii/Sinteza_EDU_07122018.pdf, ultima accesare: 2019-02-08.

³ Pentru mai multe detalii, se poate consulta Secțiunea 4.03 din prezentul capitol.

⁴ Mihai Peticilă (2019), Ministerul Educației vrea să schimbe întreg sistemul de predare a lecțiilor la clasele V-XII. Tabletele ar putea înlocui manualele clasice; *Edupe.ro*, 14 februarie. Url: <https://www.edupe.ro/fiecare-elev-din-gimnaziu-si-liceu-va-primi-o-tableta-ministrul-vrea-ca-tabletele-sa-inlocuiasca-manualele-si-sa-reduca-greutatea-ghiozdanului/>, ultima accesare: 2019-02-16.

declarației ministrului, ar fi vorba de achiziționarea a circa 90 de mii de table inteligente și, conform estimărilor făcute de presă, a peste 1.455.000 de tablete pentru cei 730.037 elevi din gimnaziu și, respectiv, 637.706 din învățământul liceal.⁵ Se pare că nimeni nu și-a pus problema că unele din acele zeci de mii de clase sunt deja dotate cu table inteligente și acestea sunt chiar funcționale. Pe de altă parte, în timpul focus-grupurilor am obținut informația că diferite prefecturi și primării din România au în vedere investiții similare. De exemplu, la Timișoara, ar fi vorba de o achiziție de 500 de table inteligente pentru unitățile de învățământ preuniversitar din municipiu.

O a treia ilustrare vine dinspre variile proiecte finanțate din fonduri structurale. Aceste mecanisme de finanțare sunt în continuare insuficient folosite. De exemplu, deși există un mecanism de finanțare dedicat investițiilor în infrastructura educațională, și anume Programul Operațional Regional 2014-2020, Axa Prioritară 10 („Îmbunătățirea infrastructurii educaționale”), cu 352,19 milioane de Euro alocați de UE, numărul de proiecte este aproape zero. Mai precis, există doar două proiecte finanțate pe această axă („Construcție și dotare de ateliere, laboratoare și amfiteatru în cadrul Colegiului Tehnic Latcu Vodă, Oraș Siret, Jud. Suceava” - Cod SMIS 120290, respectiv „Reabilitarea, modernizarea clădirilor și echiparea infrastructurii educaționale a Colegiului Național Pedagogic Regina Maria (școala generală)”, Deva - Cod SMIS 120280), care, împreună, însumează aproximativ 15 milioane de Euro. Una dintre probleme care face ca școlile să fie descurajate în a dezvolta proiecte pentru această axă prioritară este co-finanțarea. Școlile nu au bugete pentru a co-finanța proiectele, iar majoritatea administrațiilor locale nu sunt dispuse să sprijine proiecte de anvergură în zona educațională întrucât rezultatele respective nu pot fi cuantificate din punct de vedere politic suficient de repede.

Ministerul Educației Naționale a inițiat la rândul său un proiect cu fonduri europene. „Internet în școala ta! Conectarea la Internet broadband a unităților școlare din zona rurală și mic urbană”⁶ (Cod SMIS 39845) este finanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională, Programul Operațional Sectorial „Creșterea Competitivității Economice”, și presupune conectarea a 2446 de școli din mediul rural sau mic urban la Internet prin conexiuni broadband. Nu există nici o informație publică cu privire la modul de selectare a celor 2446 de școli, tot așa cum nu este clar dacă acele școli vor beneficia și de echipamente (calculatoare, tablete etc.) pentru a folosi acea conexiune broadband. Spre deosebire de proiectul „Economia bazată pe cunoaștere” al fostului Minister al Comunicațiilor și Societății Informaționale, care presupunea conectarea la Internet de mare viteză în 4 locuri (primărie, Punctul de Acces Public la Informații, școală și bibliotecă) a 254 de comunități, dezvoltarea unei mici infrastructuri IT&C locale și dezvoltarea unor instrumente de formare pentru cadre didactice cu privire la integrarea tehnologiei în educație, acest proiect se limitează doar la constituirea unei rețele (LAN) pentru cele 2446 de școli, lucru care ne trimite în urmă cu 10-15 ani din perspectiva evoluției tehnologiei.

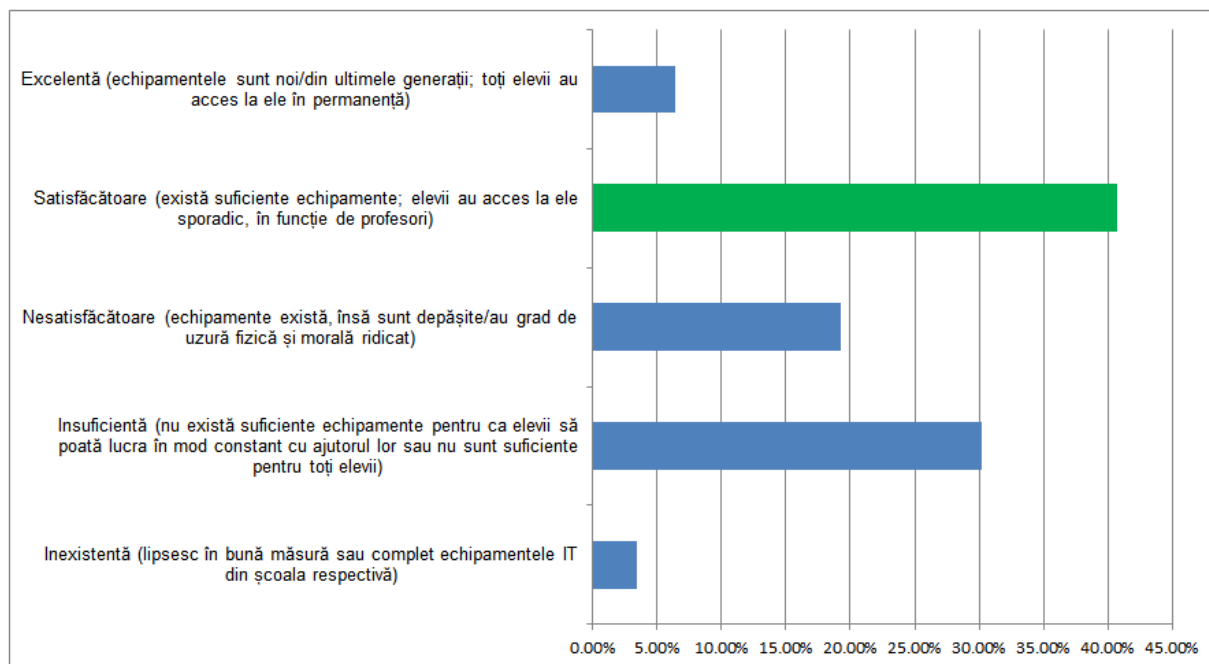
La nivel de percepție, 34,3% dintre părinții care au răspuns la sondajul național cred că școlile sunt dotate satisfăcător cu echipamente și resurse TIC, în timp ce 29,07% consideră că dotarea este insuficientă iar 13,37% că este inexistentă. În schimb, 40,75% dintre profesorii (adică 108 din 265 de răspunsuri validate) – v. *Ilustrația 4.01.b.* – declară că dotarea actuală este satisfăcătoare; 30,19% dintre ei o încadrează drept insuficientă iar alți 19,25% drept nesatisfăcătoare. Aceste cifre arată faptul că, în ciuda investițiilor în infrastructura TIC de până acum, aceasta este departe de nivelul dorit de cadrele didactice, dar și de părinți.

Din perspectiva experților în educație consultați, infrastructura TIC nu este nici suficientă, nici la nivelul anului 2018. „În cele mai multe școli, calculatoarele stau închise în laboratoarele de Informatică și sunt folosite, atunci când sunt folosite, aproape exclusiv pentru orele de Informatică”, declara un expert în timpul interviurilor de profunzime. Un alt expert aducea în discuție ideea că multe din calculatoarele existente „sunt depășite” (uzate moral), dând drept exemplu faptul că multe dintre ele

⁵ Pentru a înțelege impactul economic al unei asemenea decizii, a se vedea Secțiunea 5.01 din Capitolul al 5-lea.

⁶ Pagina de Internet a proiectului: <http://internetinscoalata.edu.ro/>.

au instalat fie sistemul Microsoft Windows 2003 sau 2007, fie versiuni de tip *trial*, care necesită activarea unei licențe. Foarte puține școli au optat pentru OpenSource, în condițiile în care astfel de variante sunt mai eficiente din punct de vedere financiar, dar și raportat la configurația echipamentelor în sine.

Ilustrația 4.01.b.

Percepția profesorilor participanți la sondajul național față de infrastructura TIC din școlile în care predau

§4.02. Accesul la tehnologie

Între a avea un echipament într-o școală și a-l folosi este o diferență considerabilă. În cadrul focus-grupurilor cu profesorii și elevii, am putut înregistra faptul că există o practică obișnuită în a limita accesul cadrelor didactice la rețeaua wi-fi a școlii și de a exclude elevii cu totul, chiar și atunci când există un router dedicat acestora. Practica respectivă este dată de teama pe care managerii școlilor o au față de o utilizare necontrolată a accesului la Internet. Sunt directori cărora le este frică de faptul că elevii ar putea accesa site-uri cu conținut pornografic sau de *gaming* și pariuri de pe conexiunea instituțională; alora le este teamă că elevii ar putea să piardă timpul pe Facebook în loc să fie atenți la ore sau, și mai grav, că ar putea publica online materiale video cu profesori. Există și directori care știu că pe Internet circulă o serie de viruși și alte programe cu intenții rele și, ca atare, preferă să reducă această vulnerabilitate procedând la restricționarea accesului la rețeaua wi-fi.

Întrebați fiind sub ce formă ar trebui să aibă elevul acces la un calculator sau echipamente mobile (tablete și/sau telefoane inteligente), profesorii care au răspuns la chestionarul nostru au zis într-o proporție covârșitoare (69,06%) că trebuie să fie ori de câte ori impune activitatea didactică și doar sub controlul unui cadru didactic. 26,04% dintre respondenți ar oferi elevilor un acces liber, dar sub un control automat realizat cu ajutorul unui software specializat. Doar 7 respondenți, adică 2,64% ar oferi acces liber fără nici un fel de constrângere.

Revenind asupra accesului la echipamente, majoritatea acestora stau închise sub cheie în laboratoare de Informatică sau în cabinete. Dacă un elev ar dori să obțină informații despre un autor sau să afle modalitatea de rezolvare a unui exercițiu, singura posibilitate pentru el ar fi să-și folosească propriul telefon inteligent sau să apeleze la un coleg. Nu am întâlnit nici un caz care să ne ducă la ideea

că elevilor li se pun la dispoziție terminale cu acces la Internet pentru a se documenta. În cele mai multe cazuri, nici în bibliotecile unităților de învățământ. Experții în educație intervievați ne-au confirmat acest lucru, subliniind totodată faptul că au existat diverse inițiative de a îmbunătăți serviciile bibliotecilor publice (Proiectul Biblionet al Fundației Bill și Melinda Gates, Proiectul Economia bazată pe cunoaștere), dar nu s-a făcut nimic în direcția bibliotecilor școlare, care au rămas în continuare simple arhive în care sunt păstrate cărți aflate într-un grad avansat de degradare. Tot ei ne-au atras atenția că în alte sisteme educaționale, bibliotecile școlare au fost transformate în centre de documentare și de învățare non-formală, diversificându-și nu numai serviciile, ci și fondurile de carte la care au acces.

Referitor la accesul cadrelor didactice la echipamente și ce îi împiedică pe aceștia să folosească infrastructura TIC a școlii în procesele educaționale, majoritatea respondenților de la sondajul național a menționat absența unor echipamente performante. Date fiind investițiile din anii anterior în echipamente TIC, ne-am fi așteptat ca profesorii să menționeze alt obstacol (de exemplu, atmosfera de reticență din cancelarii față de tehnologie, absența sprijinului managementului instituțiilor de învățământ etc.). Însă, dincolo de zonele urbane, dezvoltate economic, încă sunt multe școli la care profesorii nu au acces la tehnologie pentru că tehnologia respectivă nu există la propriu din unitățile lor de învățământ.

§4.03. Resursele educaționale

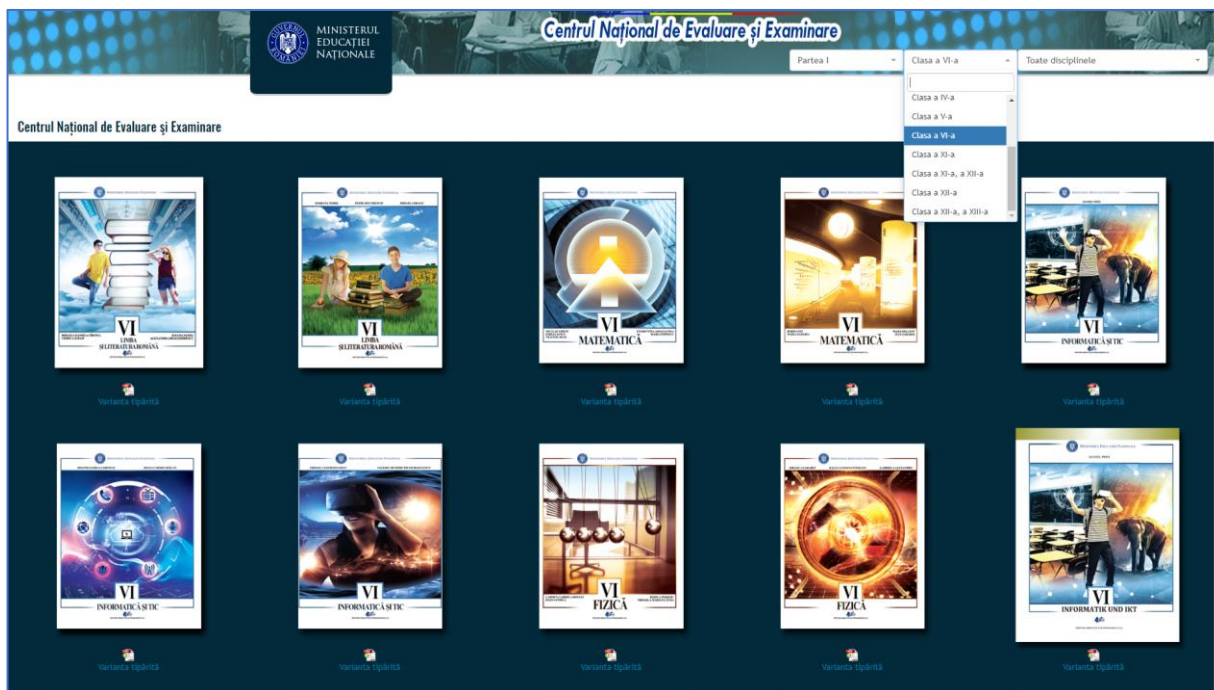
La fel în cazul infrastructurii TIC, dotarea școlilor și accesul elevilor și profesorilor la resurse educaționale (manuale tipărite sau digitale, resurse educaționale deschise, aplicații educaționale etc.) a fost deficitar gestionată în ultimii ani de ministerul de resort. Concluzia aceasta reiese în primul rând dintr-un raport de audit al Curții de Conturi a României publicat în 2018 care abordează printre altele investiția MEN în manuale școlare „digitale”. *Raportul de audit al performanței privind înființarea învățământului preuniversitar, în perioada 2014-2016* menționează în mod explicit la pagina 31 că introducerea variantelor digitale pentru manualele școlare (v. <http://manuale.edu.ro/>), finanțate din fonduri de la bugetul de stat, s-a realizat fără un studiu de impact „astfel încât să se gestioneze riscurile cu privire la utilitatea și eficiența acestora”. De asemenea, raportul respectiv arată faptul că există discrepanțe majore la nivelul accesului real al elevilor la tehnologia care le-ar permite să folosească manualele digitale oferite de MEN. Conform datelor furnizate de autorii documentului Curții de Conturi, 46% din totalul elevilor înscriși în anul școlar 2015/2016 nu ar dispune de echipamentele necesare (calculatoare, laptop-uri, tablete sau telefoane inteligente) pentru accesarea resurselor în cauză.

La o analiză amănunțită a portalului prin care Ministerul Educației oferă acces la manuale școlare în format digital, putem observa că acestea există mai degrabă pentru ciclurile primar și gimnazial decât pentru cel liceal. Cele două capturi de ecran de mai jos ilustrează, credem noi, suficient de bine această situație.

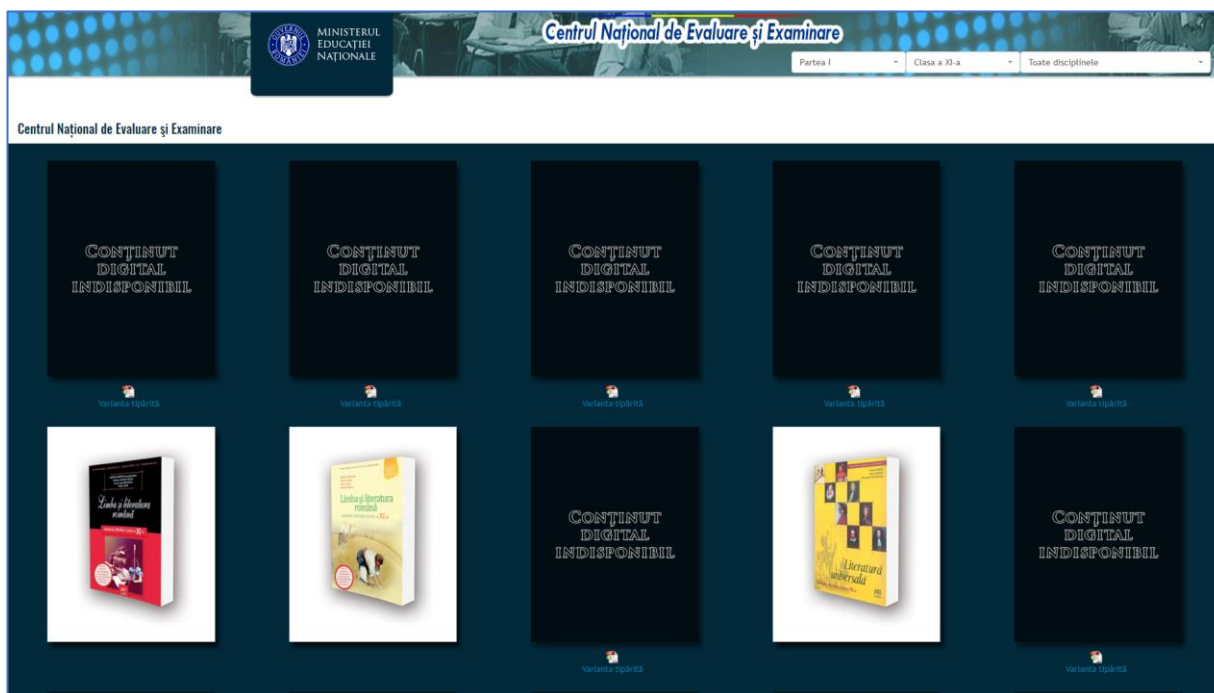
Pe de altă parte, marea majoritate a așa-ziselor manuale digitale sunt în fapt fișiere PDF (stative) sau imagini exportate din fișiere PDF și transferate într-un format de tip *eLearning* pentru a adăuga butoane pentru a trimite la materiale audio-video, imagini și teste aflate în afara platformei. Nu avem de-a face cu manuale digitale în sensul în care vorbeam în Capitolul 1, ci cu manuale transpuse în format electronic. Ele sunt niște copii fidele ale manualelor tipărite (extrase din programe de editare), cu câteva elemente pentru a permite o minimă interacțiune și a lua în felul acesta ochii celor care solicită manuale digitale. Resursele educaționale oferite de MEN pe portalul respectiv nu sunt nici ușor de actualizat, nici de folosit de către profesori sau elevi.

În al doilea rând, decizia ministrului Educație Liviu Pop din octombrie 2017 de a trece la un manual unic și de a suprima piața manualelor alternative s-a dovedit nu numai falimentară, ci chiar toxică prin haosul generat atât în sistemul educațional, cât și pe piața editorială. Această decizie s-a

materializat prin emiterea de către Guvernul României a unei Ordonanțe de Urgență – OUG 76/2017 – prin care Regia Autonomă „Editura Didactică și Pedagogică” a devenit societate comercială cu capital de stat (Societatea Editura Didactică și Pedagogică S.A.), cu scopul de a se ocupa de „editarea manualelor școlare obligatorii conform Legii Educației Naționale” (art. 4). Opt luni mai târziu, Ordonanța era retrasă.⁷

Captură de ecran 4.03.a.
Secțiunea portalului cu manuale școlare digitale pentru clasa a VI-a

Captură de ecran 4.03.b.
Secțiunea portalului cu manuale școlare digitale pentru clasa a XI-a

⁷ Respectiva a fost în vigoare și a produs efecte între 20 octombrie 2017 și 14 iulie 2018.

Eliminarea manualelor alternative și revenirea la manualul școlar unic nu este doar de natură să ne facă să ne amintim de perioada de dinainte de 1989, dar ea este o măsură anti-concurențială ce afectează în mod direct piața editorială. În octombrie 2018, CEDO a decis într-o speță similară, de data aceasta împotriva Ungariei, că, prin eliminarea manualelor alternative de către guvernul de la Budapesta, acesta nu a protejat proprietatea editurilor care publicau acele manuale și care, în cele din urmă, au fost nevoite să intre în faliment.⁸ România nu avea de ce să aștepte până în toamna lui 2018 pentru a elimina această aberație de vreme ce pe data de 19 aprilie 2018 Curtea Constituțională a României decisese că OUG 76/2017 nu este constituțională. Cu toate acestea, ministrul Educației de la acea vreme, Valentin Popa, nu a ținut seama de decizia CCR și a continuat procesul de realizare a unor manuale unice.

În timpul focus-grupurilor, unii dintre profesorii participanți au ținut să menționeze faptul că manualele unice pe care ministerul le-a impus pentru clasa a VI-a au mai multe probleme decât cele existente: de la erori materiale (informații eronate, imagini greșite, denumire schimbate etc.) până la formulări improprie sau vagi. Unele din problemele respective au fost semnalate și de presă în cursul anului 2018.⁹ Modificarea versiunii electronice a respectivelor manuale unice rezolvă parțial problema greșelilor, în sensul în care se îndreaptă acele erori materiale, dar sumele de bani cheltuite cu tipărirea și distribuirea lor rămân risipite, fără ca cineva să plătească, chiar și simbolic printr-o demisie de onoare, pentru ele.

În al treilea rând, în ultimii ani s-a dezvoltat o industrie care parazitează sistemul educațional, și anume cea a resurselor educaționale suplimentare (reviste, cărți și broșuri) și a auxiliarelor care se distribuie prin intermediul profesorilor și adeseori folosește practici de marketing chestionabile din punct de vedere etic. Profesorii au devenit un fel de agenți de vânzări care propun părinților anumite cărți sau reviste ce sunt aduse în școală de un număr extrem de redus de agenți comerciali (edituri). Ea nu este nouă; a evoluat din micul comerț cu volume de comentarii sau exerciții din anii 90. Aceasta a da naștere și industriei concursurilor școlare plătite, care, deși erau afaceri administrate de agenți economici privați, se derulau în școli, cu cooptarea profesorilor în schimbul unor sume modice.

Deși inofensivă în sine, această industrie care gravitează în jurul școlilor, în special în jurul celor din mediul urban, vine la pachet cu efecte perverse și practici neetice despre care nimeni nu vorbește public în România. De exemplu, nu toate familiile își permit să cumpere lunar revistele și materialele recomandate de profesori, iar asta duce la frustrări în rândul elevilor, uneori la discriminări și chiar bullying. În ciclurile primar și gimnazial, această practică a revistelor și auxiliarelor este cu atât mai puternic corelată cu comportamentul elevilor cu cât acele materiale sunt însoțite de jucării sau alte produse legate de seriale și filme apreciate de copii.

Pe de altă parte, „momirea” profesorilor cu exemplare gratuite, reduceri ori chiar bani pentru un număr mai mare de exemplare reprezintă practici incorecte din perspectiva statutului cadrului didactic,

---

⁸ Digi24 (2018), CEDO condamnă manualul unic. Speța care poate zgudui sistemul de învățământ din România; Digi24.ro, 16 octombrie. Url: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/educatie/cedo-condamna-manualul-unic-speta-care-poate-zgudui-sistemul-de-invatamant-din-romania-1014765>, ultima accesare: 2018-10-18. Raluca Pantazi (2018), Manualul unic și modelul falimentar - Idealul miniștrilor PSD ai Educației a fost condamnat la CEDO; Edupedu.ro, 18 octombrie. Url: <https://www.edupedu.ro/manualul-unic-si-modelul-falimentar/>, ultima accesare: 2018-10-18.

⁹ Raluca Pantazi & Vlad Barză (2018), Erorile grosolane din manualul unic de Geografie: Turnu Măgurele din Teleormanul lui Dragnea este în locul Drobeta-Turnu Severin, o mare are numele greșit, un stat nu există; Hotnews, 23 august. Url: <https://www.hotnews.ro/stiri-educatie-22666251-erorile-grosolane-din-manualul-unic-geografie-turnu-gurele-din-teleormanul-lui-dragnea-este-locul-drobeta-turnu-severin-mare-are-numele-gre-stat-nu-exist.htm>, ultima accesare: 2018-08-25. Raluca Pantazi (2018), Greșelile din manualul de Istorie: editura Ministerului Educației anunță că a tipărit deja 1.6 milioane de exemplare și speră că erorile nu sunt recurente în alte manuale; Hotnews, 23 august. Url: <https://www.hotnews.ro/stiri-educatie-22666622-erorile-grosolane-din-manualul-unic-geografie-editura-ministerului-anun-tip-rit-deja-1-6-milioane-manuale.htm>, ultima accesare: 2018-08-25. Digi24 (2018), Încă un manual unic cu greșeli. Problemele cu care se vor confrunta elevii de clasa a VI-a; Digi24.ro, 25 august. Url: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/educatie/inca-un-manual-unic-cu-greseli-problemele-cu-care-se-vor-confrunta-elevii-de-clasa-a-vi-a-986163>, ultima accesare: 2018-08-25.

în sensul în care profesorul are beneficii suplimentare salariului pentru activități care de fapt intră în fișa postului (recomandarea de lecturi, exerciții și materiale suplimentare).

În al patrulea rând, deși Legea Educației Naționale conține o prevedere la articolul 70, alin. 2, prin care MEN își asuma înființarea unei Biblioteci Școlare Virtuale și a unei Platforme școlare de eLearning, cele două instrumente nu au ajuns niciodată să fie puse în practică conform obligației legale existente. Ministerul s-a rezumat la a muta responsabilitatea înființării Bibliotecii Școlare Virtuale în curtea inspectoratelor școlare județene. Mai precis, în luna noiembrie 2017, MEN a emis o *Notă* de nici două pagini prin care inspectoratele au primit sarcina de a crea o „rețea de resurse educaționale deschise”, dar fără a li se explica ce sunt acelea *resurse educaționale deschise* (RED), fără asistență tehnică și mijloacele pentru a pune în practică o astfel de obligație, precum și în absența unei coordonări astfel încât toate cele 42 de platforme care urmau să fie generate să fie mai eficiente din perspectiva resurselor alocate.

Această „rețea”, în fapt un spațiu virtual pe paginile de Internet ale inspectoratelor, a fost gândit ca un folder care să găzduiască resurse educaționale deschise „realizate de comunitatea cadrelor didactice din județ”, urmând ca în final să stea drept Biblioteca Școlară Virtuală. Nota MEN nu oferea nici măcar o abordare standard sau un ghid cu criterii de evaluare a materialelor propuse să figureze în „rețea”, ceea ce pentru multe inspectorate a însemnat o dificultate în plus. Ca atare, au apărut diferențe majore în modul în care aceste instituții au înțeles să respecte noua obligație trasată. De exemplu, unele inspectorate au dezvoltat pe site-ul propriu o pagină unde au listat toate resursele disponibile pe cicluri și discipline, alte au folosit soluții de găzduire gratuite (de exemplu, Google Drive și Mega.nz), care permit suplimentar căutări simple, după cuvinte cheie.

În cazul unor inspectorate, pagina dedicată resurselor educaționale deschise este disponibilă din meniul principal al site-ului, în timp ce la altele este extrem de dificil să identifici pagina/link-ul unde se regăsesc respectivele resurse. Majoritatea materialelor acceptate de inspectorate drept resurse educaționale deschise sunt în format PDF, fără nici o informație despre persoana sau persoanele care au creat acel material. La focus-grupuri, majoritatea profesorilor s-au arătat reticenți în a-și publica propriile materiale în rețeaua RED a inspectoratului școlar județean de teamă că alți colegi și le vor însuși, beneficiind în mod incorect de munca lor.

În unele situații, materialele respective conțin imagini și fragmente de text care ar putea intra sub incidența legii privind dreptului de autor fără ca cel care a generat respectiva resursă să menționeze cui îi aparțin. Comisiile și cei care au curatoriatoarele aceste materiale nici măcar nu și-au problema proprietății intelectuale de vreme ce le-au publicat în felul acesta.

Din cele 42 de inspectorate câte există, 4 nu au pus deloc în aplicare Nota Ministerului Educației (ISJ Bihor, ISJ Brașov, ISJ Cluj și ISJ Suceava), iar alte 4 au generat un spațiu, dar în care nu există nici o resursă educațională deschisă (ISJ Constanța, ISJ Harghita, ISJ Mureș și ISJ Teleorman).¹⁰

Cu toate acestea, o bună parte a profesorilor din sistemul de învățământ preuniversitar dezvoltă în permanență materiale educaționale în diverse formate (de la prezentări în format electronic la seturi de exerciții, tipărite sau în format digital, de la colaje audio-video la programe de calculator ș.a.m.d.) pentru a adapta curriculumul propriului stil de predare și profilului claselor la care predau. Aceste materiale sunt uneori originale atât în concept, cât și în conținut, altele sunt compilate din diverse surse (de la Didactic.ro la cărți tipărite în străinătate ș.a.m.d.). Timpul pe care îl petrec cadrele didactice cu realizarea acestor materiale nu este normat în nici un fel, iar munca respectivă reprezintă mai degrabă un efort personal, de cele mai multe ori individual și utilizând resursele financiare și bibliotecile proprii. Mai multe decât atât, după cum au declarat unele cadre didactice participante la focus-grupuri, se întâmplă adesea ca acele materiale să nu conteze nici în cadrul inspecțiilor, nici în evaluarea performanței profesorilor făcută la nivel de școală. De aici și faptul că majoritatea profesorilor care

---

¹⁰ V. Anexa 7.

dezvoltă astfel de materiale preferă să le țină închise în propriile sertare sau calculatoare, cu beneficii minime.

Tot în cadrul focus-grupurilor am înregistrat o ușoară reticență în a permite elevilor să devină ei înșiși creatori de resurse educaționale deschise. Deși declarativ profesorii admit că elevii „*ar putea să contribuie și ei la platformele RED*”, încă domină ideea că *«elevul trebuie să învețe, nu să facă pe profesorul»*. Ideea de *prosumator*, adică de consumator și deopotrivă de creator de resurse educaționale deschise este străină de mediul academic românesc.

Totodată, există organizații non-guvernamentale care dezvoltă resurse educaționale în domeniul lor de activitate, atât în România, cât și în străinătate. Aceste resurse educaționale sunt de cele mai multe ori oferite în formate editabile sau cu drepturi extinse astfel încât să poată fi modificate și adaptate de profesori sau formatori. Cei mai mulți profesori par a cunoaște acest lucru, dar nu le caută în mod consecvent.

Cadrele didactice care au participat la focus-grupuri, dar și cei care au răspuns sondajului național au indicat absența unor conținuturi și/sau programe adecvate pentru disciplina predată drept a doua problemă cu care se confruntă în folosirea tehnologiei în procesele de predare-învățare. Profesorii care predau limbi străine par a fi cei mai avantajați din acest punct de vedere întrucât ei nu depind de materiale realizate în limba română și, ca atare, folosesc resursele electronice și online dezvoltate în alte țări. Cei mai văduviți de accesul la conținuturi educaționale adecvate pentru o predare bazată pe tehnologie sunt profesorii care predau materii tehnice, specifice sistemului de învățământ românesc.

§4.04. Deschiderea profesorilor înspre integrarea tehnologiei

Există un curent destul de puternic în societatea românească, la fel ca în multe alte țări, care blamează profesorii pentru că nu folosesc mai mult tehnologiile la clasă. Acest curent se asociază adeseori cu o abordare de sus în jos a modului în care ar trebui să se petreacă lucrurile într-o școală sau într-o sală de curs. Cu alte cuvinte, cei care acuză profesorii că nu folosesc suficient soluțiile educaționale digitale consideră că este necesar ca un superior (directorul de școală, inspectorul sau chiar ministerul) să dispună măsuri prin care profesorii să fie forțați să adopte tehnologia.

În realitate, adoptarea tehnologiei este un proces extrem de complex, care presupune o mulțime de factori. Nu este suficient să existe o decizie care să ceară profesorilor integrarea tehnologiilor în predare-învățare, trebuie să existe un context care să favorizeze folosirea lor. De exemplu, în absența unor echipamente performante, o astfel de decizie nu ar face decât să crească gradul de frustrare al profesorului în interacțiunea cu tehnologia, în relație cu organizația din care fac parte.

Similar, există un curent printre profesori, care refuză să apeleze la tehnologie din teama de a nu greși. În timpul focus-grupurilor, majoritatea profesorilor au admis că adeseori renunță să mai apeleze să se folosească de tehnologie la clasă (prezentări, materiale online, software educațional etc.) ca nu cumva să facă greșeli care să devină apoi subiect de discuții între colegi sau între elevi. Această nesiguranță vine și din faptul că profesorii au competențe digitale minimale, din categoria *competențelor digitale de bază*, adică navigare pe Internet, utilizare de bază a unui editor de texte (Microsoft Word) și prezentări (Microsoft PowerPoint). Cei care au competențe digitale avansate sunt adeseori și *early adopters*, cu alte cuvinte fac parte dintre cei care îmbrățișează noutățile în materie de tehnologie înaintea majorității.

Un alt element care contribuie la deschiderea profesorilor față de tehnologie este ceea ce se numește în limba engleză *availability*: dacă profesorul are tehnologia la îndemâna lui sau, dimpotrivă, are costuri suplimentare de timp și efort pentru a o folosi. Cu cât nivelul de „disponibilitate” al tehnologiei este mai scăzut, adică profesorul pierde mai mult timp și îi este mai greu să folosească

tehnologia, cu atât atitudinea sa față devine negativă. Dimpotrivă, dacă profesorul nu trebuie să care video-proiectorul din cancelarie în sala de curs, apoi să caute un cablu VGA/HDMI cu care să-l conecteze la laptop/PC și să se chinuiască să acceseze un material online, cu atât el va repeta experiența și tehnologia va tinde să fie o parte integrantă din practicile sale pedagogice curente.

Pe de altă parte, în România, atitudine negativă față de tehnologie ajunge să fie consolidată și pe alte căi, și anume prin intermediul mass-media și cu ajutorul unor volume apărute la edituri din țară. Referitor la mass-media, în 2018, a prins contur o nouă tendință în ceea ce privește influența tehnologiei în viața noastră de zi cu zi și în mod special în utilizarea ei în educație. Această tendință este la polul opus față de entuziasmul cu care era reflectată până de curând tehnologia. Analiza mass-media pe care am realizat-o a scos la iveală faptul că majoritatea articolelor care „demonizează” tehnologia sunt în fapt aproprieri ale unui curent ce se manifestă în presa tabloidă din țările occidentale (în mod special SUA și Marea Britanie). La noi, acest fenomen este susținut în mod curios de către media de orientare creștin-ortodoxă: o serie întreagă de așa-zise portaluri de știri publică articole agresive îndreptate împotriva tehnologiei și împotriva celor care susțin acest curent, invocând studii care fie nu există, fie nu respectă minime condiții științifice.

Publicații de acest fel existau și înainte de 2018, dar erau ne semnificative în comparație cu tendința generală. De exemplu, pe 24 februarie 2012, portalul „Cuvântul Ortodox” publica un articol nesemnificativ intitulat „*ELEVII DIGITALI*”: *sau cum INDOBITOCESC tineretul noile tehnologii si internetul. ATENTIE, PARINTI... si nu numai!*,¹¹ în fapt o înșăilare de informații false sau trunchiate și aduse într-un discurs ilogic:

„Specialiștii, însă, îl contrazic pe elevul de gimnaziu. „Ajutorul tehnologiei scade obișnuința cu efortul intelectual, solicitările cognitive fiind reduse. Elevul nu mai este deprins să memoreze multe informații pentru că ele sunt mereu la îndemână. Astfel, este evitat studiul diverselor materiale, pentru că subiectele sunt deja sintetizate pe internet. Efortul asocierilor și înțelegerea de ansamblu nu este solicitată de individ pentru că este deja extrasă și concluzionată, singurul efort fiind acela de a căuta informația «gata preparată»”, este de părere psihologul Keren Rosner, din București.”

Lucrurile au început să se schimbe radical în 2017-2018, când atât presa cu orientarea religioasă, cât și cea neancorată doctrinar au început să publice materiale care avertizează asupra pericolelor pe care le presupune tehnologia. În tabelul de mai jos redăm o selecție de materiale publicate între 1 ianuarie și 31 decembrie 2018 care au promovat o agendă anti-tehnologie, care vizează direct și integrarea tehnologiilor în educație. După cum se poate observa din titlurile acelor materiale online, se vorbește despre „pericole”, „efecte (negative)”, „dependență” și sunt numite diverse boli sau stări psihice (cel mai des apare „demență”, „anxietate”, „autism”).

Ceea ce este interesant la anul 2018 este faptul că însăși televiziunea publică, TVR, a contribuit la această agendă prin participarea unui activist anti-tehnologie, un anume psihiatru Manfred Spitzer, la emisiunea „Garantat 100%” (20 mai 2018). La o zi după ce TVR publică pe propriul canal Youtube înregistrarea emisiunii respective (23 mai 2018), aceasta apare și pe un alt canal Youtube aparținând mișcării ”Stop Autismul Virtual”, asociat psihologului clinician Marius Teodor Zamfir, care pretinde că este autorul sintagmei „autism virtual”. Manfred Spitzer este, la rândul său, părintele sintagmei „demență digitală”.

Și mai interesant este faptul că anul 2018 debutează cu un articol publicat de site-ul de propagandă Sputnik.MD despre o așa-zisă nouă boală mintală numită „demența digitală”. Articolul respectiv preia informații dintr-un articol publicat pe 24 februarie 2016 pe site-ul www.eubio.ro: „Ce

---

¹¹ Url: <http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/elevii-digitali-sau-cum-indobitocesc-tineretul-noile-tehnologii-si-internetul-atentie-parinti-si-nu-numai/>, ultima accesare: 2018-08-20.

este demența digitală?”¹² Pentru a înțelege modalitatea de manipulare practică de Sputnik.MD, redăm aici un paragraf care este preluat și reformulat din articolul sursă:

SPUTNIK: „Adolescenții din Coreea de Sud se confruntă deja cu demența digitală. Acest fapt se datorează supradezvoltării din punct de vedere tehnologic a țării. În cazul lor, scăderea „capacităților cognitive este asemănătoare cu cea a pacienților care au suferit traumatisme craniene sau afecțiuni psihiatrice, astfel că ei nu mai pot ține minte detalii banale din viața cotidiană”.”

EUBIO: „Fenomenul a fost observat și definit de specialiștii din Coreea de Sud, una dintre cele mai dezvoltate țări din lume din punct de vedere tehnologic, unde din cauza dependenței de internet adolescenții ajung deja să se confrunte cu această afecțiune îngrijorătoare. În cazul lor, scăderea capacităților cognitive este asemănătoare cu cea a pacienților care au suferit traumatisme craniene sau afecțiuni psihiatrice, astfel că ei nu mai pot ține minte detalii banale din viața cotidiană.”

Această reformulare nu este deloc întâmplătoare. Ea are rostul de a induce ideea că „supradezvoltarea din punct de vedere tehnologic a țării” reprezintă un pericol pentru adolescenții acelei țări. Cu alte cuvinte, progresul tehnologic atacă chiar „nucleul familiei”, pentru a folosi limba de lemn a celor care scriu pe acest subiect.

Majoritatea articolele din 2018 se învârt în jurul acestui personaj, psihiatrul Manfred Spitzer, și sintagmei „demență digitală” care ajunge să se impună în literatura aceasta pseudo-științifică promovată masiv de site-urile de factură creștin-ortodoxă.

Tabel 4.04.a. Selecție de materiale online îndreptate împotriva tehnologiei publicate în 2018

Data publicării	Titlu	Sursa	URL
2018-01-05	O nouă boală afectează copiii și adolescenții!	Sputnik.MD	https://ro.sputnik.md/society/20180105/16522141/boala-copii-adolescenti.html
2018-01-22	Autismul virtual e marele pericol la care ne supunem copiii când îi lăsăm prea mult la televizor sau pe dispozitive mobile	Observator.TV	https://observator.tv/social/atentie-cat-va-lasati-copiii-in-fata-televizoarelor-sau-telefoanelor-inteligente-autismul-virtual-e-noua-tulburare-care-ii-afecteaza-pe-cei-mici-239124.html
2018-02-26	Dependența de telefon poate ruina copilăria	AlfaOmega.TV	https://alfaomega.tv/crestinulsocietatea/tehnologie/8344-dependenta-de-telefon-poate-ruina-copilaria#axzz5s0ABVxFT
2018-03-12	În era vitezei și a tehnologiei sănătatea creierului este în pericol	Observator.TV	https://observator.tv/social/in-era-vitezei-si-a-tehnologiei-sanatatea-creierului-este-in-pericol-244918.html
2018-03-18	CUM SI DE CE SE VOR INGHEȘUI OAMENII SA FIE MICROCIPIATI	Cuvântul Ortodox	http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/cum-se-vor-inghesui-oamenii-sa-fie-microcipati/
2018-03-31	Mega-scandalul și... meta-manipularea FACEBOOK – CAMBRIDGE ANALYTICA – SCL sau CUM SUNTEM MANIPULAȚI, SPIONAȚI ȘI CONTROLAȚI prin rețelele sociale și prin Google! CUM DE ROMÂNII SUNT O ȚINTĂ STRATEGICĂ și CEI MAI DOCILIZAȚI DIN EUROPA, VIA INTERNET? “Da, a fost un EXPERIMENT	Cuvântul Ortodox	http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/facebook-cambridge-analytica-manipulari-romanii-cei-mai-docili-si-tinta-strategica/

¹² Url: <https://www.eubio.ro/ce-este-demența-digitală-3/#.Wk46PslgeEI.facebook>, ultima accesare: 2018-01-20.

	GROSOLAN și lipsit de etică. Pentru că TE JOCI CU O ȚARĂ ÎNTREAGĂ! Dacă vrei să schimbi o societate, în primul rând, trebuie să o spargi, SĂ O FRACTUREZI”. Și despre furtul de date personale, alegerea lui Klaus Iohannis și PROTESTELE #REZIST (și video)		
2018-04-15	GENERATIA AMPUTATA DE DUH. Scrisoare catre elevii dependenti de noile tehnologii/ RETELELE SOCIALE SI ZOMBIFICAREA OMULUI. Interviu cu Virgiliu Gheorghe. ASALTUL TEHNOLOGIEI SI REPAGANIZAREA LUMII/ Despre distopia revolutiei sexuale (si Video)	Cuvântul Ortodox	http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/generatia-amputata-de-duh-scrisoare-catre-elevii-dependenti-de-noile-tehnologii-retelele-sociale-si-zombificarea-omului-interviu-cu-virgiliu-gheorghe-despre-distopia-revolutiei-sexuale/
2018-05-03	Pericolul nevăzut – demența digitală	Trinitas.TV	https://www.trinitas.tv/pericolul-nevazut-dementia-digitala/
2018-05-16	Psihiatrul Manfred Spitzer vine la Garantat 100%, pe TVR1	TVR	https://youtu.be/rfV0b5TEp5c
2018-05-21	5G: Pericolele devastatoare ale radiațiilor produse de noua tehnologie – 11 motive de îngrijorare	OrtodoxInfo.ro	https://ortodoxinfo.ro/2018/05/21/5g-pericolele-devastatoare-ale-radiatiilor-produse-de-noua-tehnologie-11-motive-de-ingrijorare/
2018-05-23	Garantat 100% cu psihiatrul Manfred Spitzer (@TVR1)	TVR	https://youtu.be/Vxjm_EFJTqg
2018-05-24	Demența digitală - Garantat 100%, invitat neurologul german Manfred Spitzer	Youtube, preluare emisiune TVR	https://youtu.be/gGfcr8JNVMQ
2018-05-24	Psihiatrul Manfred Spitzer, autorul volumului “DEMENTA DIGITALA”, despre cum utilizarea NOILOR TEHNOLOGII duce la DECLIN MINTAL (Video TVR). SMARTPHONE-ul, printre cei mai periculoși UCIGASI din istorie! In plus: Niciun studiu nu arată că folosirea computerelor în școli e ceva bun. Dimpotrivă!	Cuvântul Ortodox	http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/psihiatrul-manfred-spitzer-autorul-volumului-dementei-digitale-despre-cum-utilizarea-noilor-tehnologii-duce-la-declin-mintal-video-tvr-smartphone-ul-printre-cei-mai-periculosi-ucigasi-din-istori/
2018-05-25	Psihiatrul Manfred Spitzer: cu cât ești mai educat, cu atât mai târziu ajungi la demență	Curentul.Info	https://www.curentul.info/special/psihiatrul-manfred-spitzer-cu-cat-esti-mai-educat-cu-ata-mai-tarziu-ajungi-la-dementia/
2018-06-08	De ce copiii titanilor tehnologiei au acces limitat la device-uri	Semnele Timpului	https://semneletimpului.ro/sanatare/stil-de-viata/de-ce-copiii-titanilor-tehnologiei-au-acces-limitat-la-device-uri.html
2018-06-20	COPII DISTRUȘI DE DEMENTA DIGITALĂ	Monitorul de Botoșani	https://www.monitorulbt.ro/prima-pagina/2018/06/20/copii-distrusi-de-dementia-digitala/
2018-06-21	Părintele Zaharia Zaharou, la DMOPC18: „Tehnologia digitală Îi slujește sau Îl înlătură pe Dumnezeu din Biserică?”	Doxologia.ro	https://doxologia.ro/parintele-zaharia-zaharou-la-dmopc18-tehnologia-digitala-ii-slujeste-il-inlatura-pe-dumnezeu-din
2018-06-25	Să luăm aminte! DEMENTA DIGITALĂ și ARMA NUMITĂ “SMARTPHONE”	Teologie.Net	https://www.teologie.net/2018/06/25/sa-luam-aminte-dementia-digitala-si-arma-numita-smartphone/
2018-07-10	Ileana Radu - efectele negative ale tehnologiei	AlfaOmega.TV	https://alfaomega.tv/crestinulsocietatea/tehnologie/9058-ileana-radu-efectele-negative-ale-tehnologiei#axzz5s0ABVxFT
2018-08-01	Dincolo de mirajul ecranului. Efectele	Semnele timpului	https://semneletimpului.ro/social/ed

	tehnologiei digitale asupra copiilor		ucatie/dincolo-de-mirajul-ecranului-efectele-tehnologiei-digitale-asupra-copiilor.html
2018-08-02	PS MACARIE, AVERTISMENT PENTRU TINERI: “Tineretea voastră este „marfa” cea mai râvnită de stăpânitorii acestei lumi! Trebuie să conștientizați acest lucru! Consumerismul, atracțiile noilor tehnologii, IDEOLOGIIILE DE GEN sau ANTI-FAMILIE, toate sunt menite capturării voastre”	Cuvântul Ortodox	http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/ps-macarie-avertisment-pentru-tineri-tineretea-voastra-este-marfa-cea-mai-ravnita-de-stapanitorii-acestei-lumi-trebuie-sa-constientizati-acest-lucru/
2018-08-28	Obiceiuri care împiedică dezvoltarea inteligenței copiilor	Adevarul.ro	https://adevarul.ro/life-style/parinti/obiceiuri-impiedica-dezvoltarea-inteligentei-copiilor-8_5b85066edf52022f75e49b2e/index.html
2018-09-20	Despre internet si realitatea virtuala - Lucian Oniga, lider, Peniel	AlfaOmega.TV	https://alfaomega.tv/crestinulsocietatea/tehnologie/9391-despre-internet-si-realitatea-virtuala-lucian-oniga-lider-peniell#axzz5s0ABVxFT
2018-10-15	Copiii și ecranele – Între pericole grave și beneficii incredibile	Tikaboo.ro	https://tikaboo.ro/copiii-si-ecranele-pericole-si-beneficii/
2018-10-24	“Cenzorul cel Bun” sau 1984 este... mâine? GOOGLE, FACEBOOK, TWITTER și YOUTUBE pregătesc CENZURA conținuturilor online incorecte politic, socotind că “idealul de LIBERĂ EXPRIMARE de la apariția internetului e o idee UTOPICĂ”	Cuvântul Ortodox	http://www.cuvantul-ortodox.ro/recomandari/cenzorul-cel-bun-google-facebook-twitter-si-youtube-pregatesc-cenzura-continuturilor-online-incorecte-politic-socotind-ca-idealul-de-libera-exprimare-de-la-aparitia-internetului-utopie/
2018-12-02	Tehnologia 5G ne va ataca sănătatea! Sute de păsări au murit atunci când a fost testată	Efemeride.ro	https://www.efemeride.ro/tehnologia-5g-ne-va-ataca-sanatatea-sute-de-pasari-au-murit-atunci-cand-a-fost-testata/

Un alt lucru interesant este acela că materialele despre „demența digitală” își găsesc un nou canal de propagare a mesajului, și anume pe blogurile unor persoane extrem de vizibile în România sau pe site-urile unor fundații și asociații cu vădită orientare religioasă. În tabelul de mai jos am oferit patru exemple edificatoare.

Tabel 4.04.b. Selecție de materiale online îndreptate împotriva tehnologiei publicate în 2018 pe blogurile unor personalități din România

Data publicării	Titlu	Sursa	URL
2018-01-07	DEMENTA DIGITALA. Toti suntem la un pas de ea	Pagina web „a laicilor catolici din București” - Fundației 3N	https://www.f3n.ro/index.php/2018/01/07/dementa-digitala-toti-suntem-la-un-pas-de-ea/
2018-01-20	Manfred Spitzer, neurolog: Demența digitală. Cum devenim nebuni noi înșine și copiii noștri	Blogul personal al lui Liviu Antonesei	https://antoneseiliviu.wordpress.com/2018/01/20/manfred-spitzer-neurolog-dementa-digitala-cum-devenim-nebuni-noi-insine-si-copiii-nostri/
2018-05-24	VIDEO Psihiatrul Manfred Spitzer la Garantat 100%: „Există o formă de declin mintal cauzat de suprautilizarea mediului digital la vârste fragede”	Blogul activistei pro-life Alexandra Nadane	https://alexandranadane.ro/2018/05/24/video-psihiatrul-manfred-spitzer-la-garantat-100-exista-o-forma-de-declin-mintal-cauzat-de-suprautilizarea-mediului-digital-la-varste-fragede/

2018-06-13	DE CE AR TREBUI SĂ AMÂNĂM CÂT MAI MULT INTERACȚIUNEA ÎNTRE COPII ȘI TELEFOANE, TABLETE ȘI ALTE ECRANE?	Blogul personal al autoarei de cărți pentru copii Ioana Chicet-Macoveiciuc	https://www.printesaurbana.ro/2018/06/de-ce-ar-trebui-sa-amanam-cat-mai-mult-interactiunea-intre-copii-si-telefoane-tablete-si-alte-ecrane.html
------------	--	--	---

Spre deosebire de media, editurile nu livrează online un volum mare de texte. Cu toate acestea, datorită autorității de care se bucură o carte față de un material de presă sau față de un comentariu online, ele reușesc să dea o mână de ajutor acestei agende anti-tehnologie. Tabelul de mai jos include cinci cărți care încearcă să ne prevină cu privire la efectele negative sau pericolele pe care tehnologia le aduce cu sine și în mod special a Internetului. Chiar dacă aceste titluri au o mai mică circulație, ele vor deveni în anii următori parte din bibliografiile profesorilor care își pregătesc diferite materiale despre utilizarea tehnologiilor la clasă.

Tabel 4.04.c. Volume cu un puternic mesaj anti-tehnologie publicate în România

Anul publicării	Titlu, Autor(i)	Editura, Oraș
2012	<i>Superficialii. Efectele Internetului asupra creierului uman</i> (Nicholas Carr)	Publica, București
2017	<i>Internetul nostru. Știm mai mult, înțelegem mai puțin</i> (Michael Patrick Lynch)	Niculescu, București
2017	<i>Irezistibil. Dependența de tehnologie și afacerile din spatele ei</i> (Adam Alter)	Publica, București
2018	<i>Generația digitală și dependența de media</i> (Patti M. Valkenburg și Jessica Taylor Piotrowski)	Niculescu, București
2018	<i>Creșterea copiilor în era tehnologiei</i> (Gary Chapman și Arlene Pellicane)	Casa Cărții, Oradea

§4.05. Competențele digitale ale cadrelor didactice

La momentul redactării prezentei analize, nu am reușit să identificăm nici un studiu despre competențele digitale ale profesorilor care să se bazeze pe altceva decât percepții. Din experiențele anterioare, știam că există multe confuzii în mediul academic românesc cu privire la competențele digitale și în mod special cu privire la competențele digitale *profesionale* ale cadrelor didactice. Acest lucru ne-a fost reconfirmat la focus-grupuri, precum și în interviurile de profunzime, unde am putut observa suprapunerea între ECDL și ideea de competențe digitale profesionale.

Singurele studii disponibile abordează probleme punctuale precum implementarea unui proiect sau program anume, dar și acestea se bazează tot pe chestionare ce surprind percepția respondenților cu privire la propriile lor competențe.¹³ În schimb, noi am fi dorit să putem afla dintr-o analiză efectuată de IȘE ce fel de competențe digitale profesionale au cadrele didactice și cum le pun la treabă, ce resurse folosesc mai mult la ore și cum evaluează în mod particular impactul acelor practici pedagogice bazate pe tehnologie. O asemenea analiză nu există.

Întorcându-ne la confuzii, ele sunt majore; unele sunt de genul următor: „știi să instalez un video-proiector și să-l conectez la laptop” și întrucât acea utilizare este una cu scop educațional, atunci se presupune că am o competență digitală (profesională). Astfel de confuzii sunt cauzate în principal de faptul că profesorii nu știu ce sunt acelea competențele digitale profesionale: ele nu sunt despre

¹³ Eugen Noveanu & Dan Potolea et al. (2008), *Informatizarea sistemului de învățământ: Programul S.E.I.; eLearning.Romania*. Steliana Toma et al. (2009), *Instruirea în societatea cunoașterii: impactul Programului Intel Teach în România; eLearning.Romania*. Silvia Făt & A.V. Labăr (2009), *Eficiența utilizării noilor tehnologii în educație; Centrul pentru Inovare în Educație (TEHNE România)*.

abilitatea de a așeza un echipament pe o masă și de a-l conecta la un calculator, ci despre ceea ce știu să fac cu echipamentul respectiv și cum îl integrez în procesele educaționale în care sunt angrenat. O informare mai bună a cadrelor didactice cu privire la Cadrul European al Competențelor Digitale Profesionale ale Cadrelor Didactice (DigCompEdu) va ajuta în primă instanță, dar este nevoie de programe de formare mult mai profesionist realizate la nivelul CCD.

În cadrul sondajului național, 96,63% dintre profesori au răspuns că utilizarea tehnologiei educaționale reprezintă o modalitate de a crește atractivitatea disciplinei, în timp ce **75,94% au admis că sunt prea puțin pregătiți ca să folosească în beneficiul elevilor tehnologiile noi și emergente destinate proceselor educaționale.**

În ultimul deceniu, în România s-au derulat o serie întreagă de programe de formare pentru cadrele didactice, care au cuprins inclusiv module de competențe digitale. De exemplu, programul Intel Teach (2007-prezent) ale cărui module se regăsesc în oferta actuală de formare a unor Case a Corpului Didactic, proiectul „Economia bazată pe cunoaștere” (2006-2012), școala de vară a defunctei Fundații Dinu Patriciu ”Educația merită!” (2010), programele de formare EduApps etc.

Din 2018, Institutul de Științe ale Educației derulează un proiect cu fonduri europene Curriculum relevant, educație deschisă pentru toți - CRED (Cod SMIS: 118327), care conține o componentă dedicată competențelor digitale profesionale. Conform documentației proiectului și declarațiilor publice ale responsabililor acestui proiect, urmează a fi formate 55.000 de cadre didactice din toată țara și a se realiza un portal cu resurse educaționale deschise și bune practici în materie de practici pedagogice. Perioada de 3 ani alocată acestui proiect, din care un an deja s-a scurs, ar putea fi considerată insuficientă, având în vedere obiectivele extrem de ambițioase din documentația pe baza căreia s-a câștigat finanțarea.

Cadrele didactice de la focus-grupuri, dar și experții consultați au ridicat și o altă problemă, și anume cea a calității îndoielnice a multor programe de formare oferite de CCD-uri. Profesorii plătesc din propriul buzunar un program de formare și pe parcurs sunt dezamăgiți de nivelul activităților la care participă. Această idee este suplimentată de o alta, care se regăsește în raportul de audit al Curții de Conturi privind finanțarea învățământului preuniversitar în perioada 2014-2016, dat publicității în noiembrie 2018. Autorii raportului notează că în urma evaluării activității CCD-urilor „s-a constatat că nu se poate vorbi despre o formare continuă a aceluiași cadru didactic.” Deși Legea 1/2011 prevede un mecanism bazat pe credite profesionale transferabile care să permită un parcurs profesional coerent, treaptă cu treaptă la intervale de timp bine stabilite, „există și situații când această condiție este îndeplinită chiar în ultimul an, din cei cinci prevăzuți de lege, consecința fiind practic o pregătire discontinuă a cadrului didactic.”¹⁴ Prin urmare, experții Curții de Conturi a României recomandă identificarea unor soluții de finanțare a programelor de formare profesională „fără afectarea veniturilor proprii ale cadrelor didactice”, precum și îmbunătățirea cadrului în care are loc pregătirea continuă a profesorilor, alături de „schimbarea modului de predare a lecției, care trebuie să fie interactivă, centrată pe elev și atractivă prin folosirea noilor tehnologii.”¹⁵

§4.06. Utilizarea efectivă a tehnologiei în procesele educaționale

Experții în educație consultați de noi estimează că doar 20% din cadrele didactice folosesc în mod real tehnologia în procesele de predare-învățare. Cei mai mulți profesori acuză lipsa echipamentelor

---

¹⁴ *Op.cit.*, p. 32.

¹⁵ *Op.cit.*, p. 50.

performante, dar și lipsa timpului din cauza faptului că ar trebui să aranjeze de fiecare dată echipamentele:

„Ora are 50 de minute, dintre care cel puțin 5 le-aș pierde cu instalarea video-proiectorului și a laptopului, iar alte 5 cu strângerea lor. Mai rămân cu 40 de minute în care trebuie și să predau, și să-i ascult.”

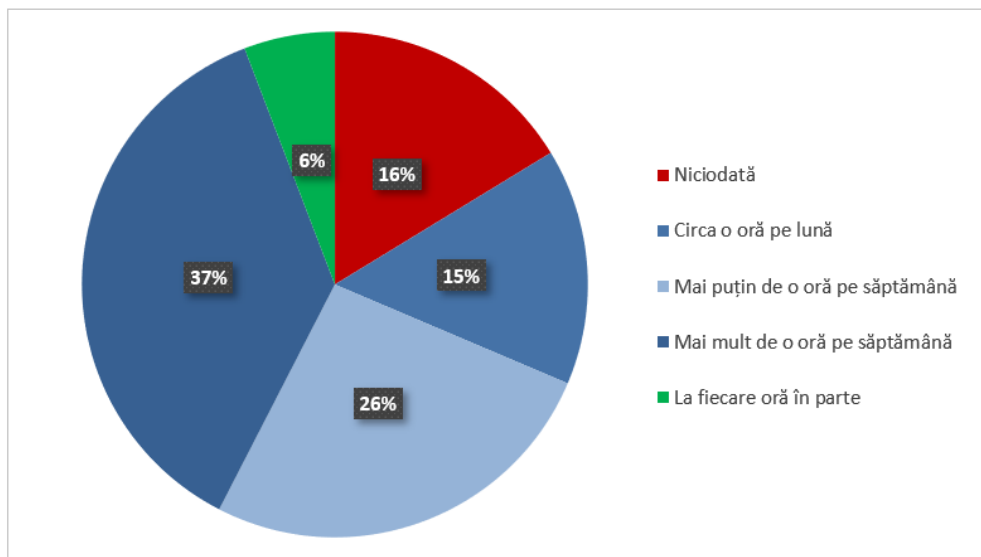
„Eu am în clasă un calculator căruia îi ia 10 minute care să inițializeze prezentarea mea. Așa că prefer să nu mai vin cu PowerPoint.”

„Noi avem video-proiector, dar nu avem cabluri suficiente pentru ele. Trebuie să caut pe unde este, ceea ce nu mă ajută deloc.

„În cei doi ani de când sunt în școală, nu am văzut nici un coleg care să folosească un manual digital. Se folosește foarte mult didactic.ro.”

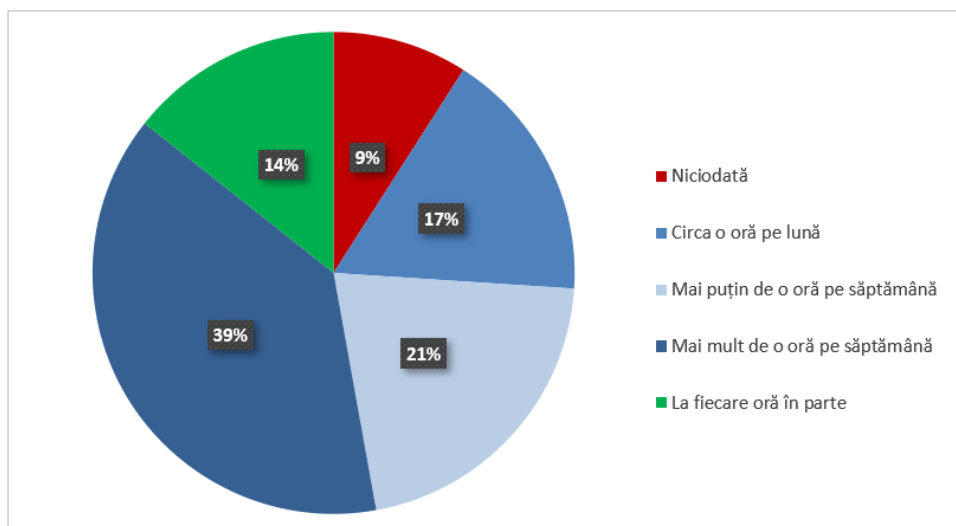
Profesorii nu sunt obișnuiți să aibă un website propriu, unde să ofere elevilor proprii, dar nu numai. Cel mult 5% dintre ei au o pagină de Internet proprie. Atunci când folosesc tehnologia, o fac fie pentru a accesa documente audio-video online, fie pentru a rula prezentări. Există și profesori care folosesc social media (în majoritatea cazurilor, Facebook) – fie grupuri ascunse, fie pagini dedicate –, sau Whatsapp pentru a ține legătura cu studenții.

Sondajul național a surprins faptul că părinții sunt mai pesimiști cu privire la utilizarea efectivă a tehnologiei la clasă decât profesorii. Aproximativ 5% dintre părinții care au răspuns la chestionar cred că profesorii folosesc tehnologia la fiecare oră în parte, iar 16% cred că nu o folosesc niciodată. De cealaltă parte, aproximativ 14% dintre profesori spun că folosesc tehnologia la fiecare oră și doar 9% admit că nu o folosesc niciodată.

Tabel 4.06.a.

Percepția părinților cu privire la utilizarea efectivă a tehnologiilor la clasă

Tabel 4.06.b.

Percepția cadrelor didactice cu privire la utilizarea efectivă a tehnologiilor la clasă

§4.07. Platformele de management educațional integrat

Focus-grupurile nu ne-au ajutat deloc în identificarea unor practici instituționale care să implice folosirea extensivă și consecventă a unor platforme de management educațional integrat. Astfel de platforme sunt esențiale pentru digitalizarea aspectelor administrative ale activității educaționale. De regulă, acestea sunt modulare și pot fi personalizate pentru a răspunde nevoilor imediate sau viitoare ale unei unități de învățământ preuniversitar. Majoritatea necesită plata unui abonament, dar există și variante, de exemplu Google4Edu, care sunt gratuite.

În interviurile de profunzime, mai mulți experți ne-au spus de eforturile unor școli de a folosi astfel de platforme. Cel mai amplu proces a fost derulat de Primăria Sectorului 3, care a încercat să introducă un sistem de management electronic integrat la toate școlile pe care le are în subordine. În afara de soluția tehnică achiziționată, Primăria a alocat și un buget pentru formarea cadrelor didactice astfel încât să știe să folosească platforma respectivă. Doi ani mai târziu, demersul poate fi considerat un eșec total, platforma nefiind folosită. Motivele principale al eșecului sunt atitudinea de reticență a cadrelor didactice față de tehnologie și, respectiv, faptul că în loc să eficientizeze munca profesorilor a reprezentat o barieră birocratică suplimentară întrucât erau nevoiți să introducă notele elevilor și online și pe hârtie: „era o muncă în plus; trebuia să scriem pe hârtie notele pe care le introduceam în sistem”.

Nu putem spune nici că există o preocupare strategică la nivelul MEN de introducere a acestor platforme în toate școlile publice din România. Bazele de date existente nu permit nici corelarea de itemi pentru a avea un real portofoliu individual pentru fiecare elev, nici pentru a gestiona portofoliul și activitatea didactică a profesorului. Suntem, din acest punct de vedere, în afara ideii de digitalizare a educației.